

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Рев 11099/2024
19.06.2024. године
Београд

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Јелице Бојанић Керкез, председника већа, Весне Станковић и Радославе Мађаров, чланова већа, у парници тужиоца-противтуженог АА из ..., кога заступа Светлана Амићић Нађ, адвокат из ..., против тужене-противтужиље ББ из ..., коју заступа Анкица Мишков, адвокат из ... и малолетних тужилаца ВВ и ГГ из ..., које заступа колизиони старатељ Срђан Трајчевски, адвокат из ..., у поступку ради измене одлуке о поверавању деце на старање и ради лишења тужиоца АА родитељског права, у седници одржаној дана 19.06.2024. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДА СЕ пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж2 550/23 од 27.11.2023. године у потврђујућем делу и пресуда Основног суда у Сомбору П2 679/19 од 23.06.2023. године у првом и другом ставу изреке и у том делу предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Основног суда у Сомбору П2 679/19 од 23.06.2023. године, првим ставом изреке, одбијен је као неоснован тужбени захтев у делу којим је тражено да се малолетна ВВ и малолетни ГГ повере на самостално вршење родитељског права оцу, тужиоцу АА. Другим ставом изреке, усвојен је противтужбени захтев, па је тужени АА из ... у потпуности лишен родитељског права над малолетном ВВ и малолетним ГГ из Трећим ставом изреке, одређено је да малолетна ВВ и малолетни ГГ остају да живе у домаћинству са дедом ДД и бабом ЂЂ. Четвртим ставом изреке, обавезана је тужена-противтужиља ББ из ... да на име свог доприноса за издржавање малолетне деце плаћа месечно по 5.000,00 динара, укупно 10.000,00 динара, путем поштанске упутнице, почев од подношења тужбе, па док за то постоје законски услови, с тим да доспеле рате плати одједном са законском затезном каматом од подношења тужбе дана 16.12.2019. године до исплате, а у будуће да рате плаћа сваког 15. у месецу за текући месец, односно у случају доцње са законском затезном каматом од доспелости појединачних месечних износа до исплате. Петим ставом изреке, одлучено је да свака странка сноси своје трошкове поступка.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж2 550/23 од 27.11.2023. године, одбијена је жалба тужиоца и делимично усвојена жалба тужене тако што је пресуда Основног суда у Сомбору П2 679/19 од 23.06.2023. године потврђена у делу којим је

одбијен тужбени захтев тужиоца и тужени потпуно лишен родитељског права и у делу којим је одлучено о трошковима поступка, док је пресуда преиначена у делу обавезе дечијег издржавања тако што је одбијен као неоснован тужбени захтев за обавезивање тужене ББ да на име доприноса за издржавањем малолетне ВВ и ГГ месечно плаћа по 5.000,00 динара, од дана подношења тужбе па док постоје законски услови, доспеле рате од једном са законском затезном каматом од 16.12.2019. године до исплате, а у будуће 15. у месецу за текући месец, у случају доцње са законском затезном каматом од доспелости појединачних месечних износа до исплате и пресуда је укинута у делу којим је одлучено да малолетна деца остају да живе у домаћинству са дедом и бабом по оцу.

Против правноснажне пресуде донете у другом степену, дела којим је потврђена првостепена пресуда, тужилац АА је благовремено изјавио ревизију због погрешне примене материјалног права и битних повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. ЗПП.

Испитујући правилност побијане пресуде применом члана 408. ЗПП („Службени гласник РС“ бр. 72/11 са изменама и допунама), Врховни суд је нашао да је ревизија основана.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. ЗПП, на коју Врховни суд пази по службеној дужности. Битне повреде одредаба парничног поступка из члана 374. став 1. ЗПП нису разлог за изјављивање ревизије уколико нису учињене у поступку пред другостепеним судом.

Према утврђеном чињеничном стању, брак тужиоца АА и тужене ББ закључен ...2006. године, разведен је правноснажном пресудом Основног суда у Сомбору П2 324/13 од 11.11.2013. године, којом су заједничка малолетна деца ВВ рођена дана ...2007. године и ГГ рођен дана ...2010. године, поверени мајци на самостално вршење родитељског права, уређен начин одржавања личних односа оца и деце и обавезан отац да доприноси њиховом издржавању. У време развода брака тужилац је започео другу заједницу живота у Швајцарској, а малолетна деца су са мајком наредних шест месеци наставила да живе у домаћинству тужиочевих родитеља, после ког периода су се преселили у мајчин стан у Тужиочеви родитељи су наставили контакт са бившом снахом и помагали јој док није дошло до нарушавања односа када је она засновала ванбрачну заједницу и родила треће дете. Тужилац је са децом одржавао контакте до 2016. године, током које године децу није виђао, након чега је контакт настављен, а са бившом супругом контакти су били посредни, углавном преко деце, све до заснивања њене ванбрачне заједнице, када је тужилац тужену ВВ пријавио Центру за социјални рад у Сомбору због занемаривања и малтретирања деце. Пре подношења те пријаве и кривичних пријава, отац деце је њихову мајку пријављивао због хигијенског занемаривања деце (на пример, због флека на одећи).

Тужилац има пријављено пребивалиште у породичној кући својих родитеља у ..., а годинама уназад се налази на привременом раду у Швајцарској где живи са другом супругом, а малолетне ВВ и ГГ виђа по 10 дана свака два месеца. Тужена ББ са ванбрачним супругом и њиховом заједничком ћерком живи у двособном стану у ..., који је у међувремену преуређен за потребе малолетних ВВ и ГГ. Малолетна ВВ је 17.07.2017. године напустила домаћинство мајке наводећи да ју је мајка без разлога

напала, у вези са чим је тужилац АА поднео кривичну пријаву која је у међувремену одбачена. Решењима Центра од 19.07.2017. године и 27.07.2017. године одређен је хитан смештај малолетне ВВ и малолетног ГГ у домаћинство оца, из разлога угрожавања њихове безбедности насилничким понашањем мајке, ова решења су поништена од стране другостепеног органа, али деца од тада живе у домаћинству деде и бабе по оцу ДД и ЂЂ, са којима имају складне односе и свако дете у њиховој кући има засебну собу. Виђење мајке са децом одређено је у контролисаним условима у просторијама Центра за социјални рад у Сомбору, на који начин се одвијало до заснивања радног односа мајке, која због радног времена више није могла да прати раније успостављену динамику сусрета, а нови модел виђања није успостављен. Из понашања деце у периоду до априла 2019. године, могло се закључити да су деца инструктирана. Њихов отпор према мајци био је сувише буран и није одговарао догађајима који су наведени као разлог напуштања мајчиног домаћинства.

Правноснажном пресудом Основног суда у Сомбору П2 116/17 од 23.10.2018. године одбијен је захтев АА да се њему повери самостално вршење родитељског права, да се пребивалиште деце одреди на адреси ... стан ..., и да се тужена ББ обавезе да доприноси издржавању деце. У том поступку обављено је вештачење од стране психолога и психијатра чијим налазом је утврђено да је мајка родитељ подобан за вршење родитељског права, али су деца инструментализована од стране оца, што код његовог истрајавања на негативном односу према бившој супрузи и утицају на децу, наложе потребу за успостављањем његовог виђања са децом у контролисаним условима.

Правноснажно решење о одређивању привремене мере враћањем деце у домаћинство мајке није спроведено ни у извршном поступку, јер је реални отпор деце био и вербално изражен, отворено одбијајући, нарочито код малолетне ВВ. Према мишљењу органа старатељства датом у поступку спровођења привремене мере, мајка је мотивисана да са децом поново оствари заједницу живота, стрпљива је и свесна да њено упорније ангажовање у том смислу деца могу да доживе као агресију. Постојећи одбијајући однос деце према мајци, отац отворено подржава, а његови родитељи посредно подржавају, не указујући деци на мајчине позитивне особине. Наведено понашање оца може се дефинисати као вид емотивног злостављања деце која су последњи контакт са мајком имала септембра 2020. године. У поступку извршења привремене мере, деца коју је отац довео у Центар за социјални рад, одбила су да оду са мајком и враћена су у домаћинство очевих родитеља после скоро два часа покушаја тима органа старатељства да им укажу на неопходност реуспостављања заједнице живота са мајком.

Оба родитеља мотивисана су да се самостално старају о деци – отац да их интегрише у своје домаћинство у Швајцарској, а мајка да их интегрише у своју нову породицу, у оквиру које су живели до августа 2017. године. Оба детета изражавају жељу да живе са оцем у Швајцарској и не виде себе ни у повременим контактима ни у трајном, свакодневном суживоту са мајком. Деца су интегрисана у домаћинство деде и бабе, са којима као и са оцем имају коректне односе, редовно похађају школу у којој постижу добар успех, баве се спортом и немају посебних потреба у односу на децу истог узраста.

При овако утврђеном чињеничном стању, првостепени суд је одбио као неоснован тужбени захтев да се деца повере оцу, а усвојио захтев да се отац лиши родитељског права у потпуности. У образложењу је навео да су одредбе чланова 67. и 68. Породичног закона о дужностима родитеља доведене у корелацију са правима детета у чијој су функцији, да се сходно члану 77. став 3. Породичног закона вршење родитељског права поверава једном од родитеља ако родитељи не воде заједницу живота, да тужилац АА није доказао да је тужена ББ родитељ неподобан за самостално вршење родитељског права и да се ни он ни његови родитељи, ни деца нису одазвали на позив Института за ментално здравље Клинике за одрасле, коме је поверено вештачење у овој парници па је имајући у виду извештај Центра за социјални рад у Сомбору – да утицај тужиоца на децу у циљу компромитовања мајке представља вид емотивног злостављања деце и грубо занемаривање дужности из области родитељског права у смислу члана 81. став 3. тачка 3. Породичног закона – у потпуности тужиоца АА лишио родитељског права. Следствено томе, у целости је одбијен тужбени захтев тужиоца, осим у погледу доприноса за издржавање деце која се, независно од постојања правноснажне пресуде о њиховом поверавању на самостално вршење родитељског права мајци и привремене мере да се деца предају на старање мајци, реално налазе у домаћинству очевих родитеља.

Другостепени суд је прихватио као правилну правну аргументацију првостепеног суда у погледу усвајања тужбеног захтева за лишење тужиоца АА родитељског права у потпуности, а у односу на одбијање његовог захтева за измену одлуке о поверавању деце на самостално вршење права истом, укинуо део првостепене пресуде о одређивању пребивалишта деце на адреси породичног домаћинства очевих родитеља, сходно члану 3. став 1. у вези са чланом 374. став 1. ЗПП, док је одлуку о обавезивању тужене ББ да доприноси издржавању деце преиначио уз одбијање тужбеног захтева, код околности да су правноснажном пресудом Основног суда у Сомбору П2 324/13 од 11.11.2013. године, деца поверена мајци на старање.

Према становишту Врховног суда, нижестепене пресуде у ревизијом побијаном делу засноване су на погрешној примени материјалног права.

Чланом 67. Породичног закона („Службени гласник РС“ број 18/05 са изменама и допунама), прописано је да је родитељско право изведено из дужности родитеља и постоји само у мери потребној за заштиту личности, права и интереса детета.

Чланом 68. став 1. и 2. Закона прописано је да родитељ има право и дужност да се стара о детету, што обухвата чување, подизање, васпитање, образовање, заступање, издржавање и управљање и располагање имовином детета.

Чланом 69. став 1. Закона прописано је да се родитељ лично стара о животу и здрављу детета, а ставом 4. истог члана прописано је да родитељи могу привремено поверити дете другом лицу само ако то лице испуњава услове за старатеља.

Чланом 81. став 1. Породичног закона, прописано је да родитељ који злоупотребљава право или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права, ставом 2. истог члана конкретизовани су начин и злоупотреба родитељског права, а ставом 3. тачка 1., 2. и 3. прописано је да грубо занемаривање дужности из области родитељског права представља ситуација када родитељ напусти дете, када се уопште не стара о детету или ако избегава да

издржава дете или да одржава личне односе са дететом, односно ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи, док је тачком 5. предвиђено да грубо занемаривање дужности из области родитељског права представљају и други начини који нису конкретизовани тим чланом.

Потпуно лишење родитељског права је најтежа породично-правна санкција која за циљ има заштиту личности, права и интереса малолетног детета. Наведеном мером родитељ се лишава свих права и дужности из садржине родитељског права осим обавезе издржавања детета. Због своје тежине овој мери се изузетно прибегава у нарочито тешким случајевима занемаривања родитељског права.

Из наведених и законом предвиђених родитељских дужности, односно грубог занемаривања родитељског права, нижестепени судови су на основу извештаја органа старатељства, налаза вештака психолога и неуропсихијатра, односно Института за ментално здравље Клинике за одрасле, који је урађен без опсервације оца, деце и очевих родитеља јер се исти позиву нису одазвали, закључили да непосредно инструирање деце од стране оца и посредно саглашавање са негативним односом деце према мајци од стране очевих родитеља, представља грубо емотивно злостављање деце које ће се неповољно одразити на формирање њихове личности, на њихове односе са будућим партнерима и на њихово функционисање у оквиру породице коју буду засновали.

Из наведене аргументације, а код одсуства других законом децидно датих облика занемаривања родитељске дужности, не може се закључити да је, осим негативног односа према бившој супрузи који нескривено испољава у контакту са децом, тужилац АА на други начин повредио родитељске дужности или грубо занемарио родитељско право. Из утврђеног чињеничног стања следи да се он са децом виђа свака два месеца на по 10 дана, да доприноси њиховом издржавању, да усмерава децу на образовање да су обоје добри ђаци, да се баве ваннаставним активностима, да су у заједницу својих вршњака добро интегрисани и да са дедом и бабом, у чијем домаћинству бораве, имају блиске односе.

Чланом 69. став 1. Породичног закона јесте предвиђено да родитељ лично врши родитељско право, али у конкретном случају где су деца и током брака родитеља и шест месеци по њиховом разводу живела у породичном домаћинству очевих родитеља и да њихово основно, односно средњошколско образовање у Србији још увек траје, не може се сматрати да одсуство оца, који је на привременом раду у иностранству, може подржати као првилну одлуку о потпуном лишењу тужиоца АА родитељског права.

Сагласно изложеном, потребно је да приликом поновног одлучивања првостепени суд размотри да ли постојећи утицај оца на малолетну децу у вези са њиховим односом према мајци јесте и може бити довољан разлог за доношење најтеже законом предвиђене мере у виду његовог лишења родитељског права, посебно код околности да деца, која од 2017. године континуирано живе у домаћинству деде и бабе по оцу, а од септембра 2020. године уопште немају контакт са мајком, сагласно члану 65. став 1. и 4. Породичног закона изражавају одлучност да не желе реинтеграцију у мајчино домаћинство већ намеравају да наставе живот у очевом домаћинству у Швајцарској.

Када поново размотри све околности на које је указано овим решењем, првостепени суд ће донети нову, на закону засновану одлуку, за коју ће дати јасне и довољне разлоге.

Како је укинута одлука о главној ствари укинута је и решење о трошковима поступка.

На основу изложеног, применом члана 416. став 2. ЗПП, одлучено је као у изреци.

**Председник већа-судија
Јелица Бојанић Керкез, с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић